

Egy külön eljárás „margójára”^[1]

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az irreguláris migrációval szembeni hatékonyabb, a jogrendszer több területét is érintő fellépés gondolata hazánkban 2015 elejétől kezdődően vált a politikai párbeszéd részévé. Ebben az évben a korábbi időszakhoz képest ugrásszerűen erősödött fel a Magyarországot érő migrációs nyomás. Jól mutatja az említett nyomás intenzitását a benyújtott menedékkérelmek számának növekedése is a 2014. év adataihoz képest. Addig, amíg 2014-ben 43.000 körüli volt a Magyarországon benyújtott, ilyen tárgyú kérelmek száma, addig ez a szám a 2015. év végére elérte a 180.000-et.^[2] Az irreguláris, ellenőrizetlen bevándorlás nemcsak az ország közbiztonságát, de számos más közpolitikai területet is hátrányosan érint, mely veszélyt felismerve Magyarország Kormánya alapvető biztonságpolitikai célként fogalmazta meg az irreguláris bevándorlók beáramlásának megfékezését, valamint az ennek garanciáját jelentő jogi szabályozók megalkotását. A jogi fellépés indoka ezért alapvetően két irányú volt. Egyrészt a Magyarország határait irreguláris módon átlépő bevándorlókkal szembeni intézkedések, logisztikai és egyéb gazdasági kihatású rendelkezések jelentős gazdasági megterhelést jelentettek volna hosszú távon az országnak. Másrészt pedig a Kormány az állami szuverenitás védelmének, mint központi jogpolitikai indoknak is nagyobb nyomatókat kívánt adni. Egy határozott határvédelmi politika kidolgozása, az állam önvédelmi funkciójának erősítése volt tehát a cél, melyet a határvédelmi rendszer kiépítésével, és az annak védelmét szolgáló tényállások és büntetőeljárásai megoldások kidolgozásával látott részben kivitelezhetőnek a hazai jogalkotó.

A fenti előzményeket követően kerültek bevezetésre egyrészt a magyar büntető anyagi jogba az ún. határárral kapcsolatos bűncselekmények,^[3] másrészt pedig az eljárási jogba az ezekkel szembeni büntetőjogi fellépés eljárási kérdéseit taglaló külön eljárási szabályok. Minthogy a jogpolitikai célokat megfogalmazó 1401/2015. (VI.17.) sz.

[1] A tanulmány a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj, valamint az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP 19-4-SZE-2 kódszámú, Új Nemzeti Kiválósági Programjának támogatásával készült.

[2] Póczik, 2018, 11.

[3] Néhány dogmatikai felvetés tekintetében lásd Molnár, 2019, 56-70.

Kormányhatározat^[4] rendkívül rövid időt adott ezek kidolgozására, a 2015. szeptember 15. napjával hatályba lépett módosításokkal szemben több észszerű kétely is megfogalmazódott. Tóth Judit például egyenesen úgy fogalmazott egy tanulmányában, hogy ezek a szabályok vállalt nemzetközi jogi kötelezettségeinkkel, illetve a közösségi jog alapvető elveivel is szembenállók, alapvető emberi jogokat sértenek.^[5] Bár az állítás túlzónak tekinthető, az ténykérdés, hogy számos aggály is megfogalmazódott a hazai jogirodalomban nevezett büntetőjogi tárgyú módosításokkal kapcsolatosan.^[6] A tanulmány a tágabb értelemben vett büntetőjogot érintő módosítások közül alapvetően a büntető eljárási jog tereumára fókuszál, azonban nem célja sem a 2015-ös, ami immáron jogtörténetnek tekinthető, sem pedig a hatályos jogszabályi környezet kritikai elemzése. Célja az, hogy rámutasson a külön eljárási szabályok indokoltságának hiányára, és rávilágítson arra, hogy a jelenleg hatályos eljárási törvény általános eljárási keretei is kellő mozgásteret biztosítanak a hatóságoknak arra, hogy hatékonyan tudják felvenni a küzdelmet a határárral kapcsolatos bűncselekmények elkövetőivel szemben. A tanulmány során érveink alátámasztására statisztikai adatokat is alapul fogunk venni, melyek részben a Belügyminisztérium által üzemeltetett online rendszerben^[7] kezelt, részben pedig a Legfőbb Ügyészség megkeresésünkre adott válaszaiban^[8] foglalt adatokra épülnek.

II. ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTOK

1. Bűncselekményi adatok a hatályba lépéstől kezdődően

Egy adott külön eljárás létjogosultságát részben a kriminálstatisztikai adatok is alátámaszthatják. Ha egy bűncselekményben, vagy az elkövetőjében rejlő specialitás mellett az adott bűncselekmény gyakrabban előfordul a statisztikai összesítésekben, indokolt jogalkotói szempontból annak megfontolása, hogy a hatékonyabb fellépést egy, a hatékonyságot biztosítani hivatott speciális eljárási szabályrendszerben teremti meg. Azaz a tanulmány kitűzött célja szempontjából elsődlegesen annak vizsgálata fontos, hogy a határárral kapcsolatos bűncselekmények milyen számban fordulnak elő a statisztikai rendszerben.

Az adatok alapján tényként rögzíthető, hogy a Btk. 352/C. § szerinti határárral kapcsolatos építési munka akadályozása tényállása miatt nem került sor egyetlen büntetőeljárás lefolytatására sem annak 2015. szeptember 15-i hatályba lépése óta. Ez önmagában is megkérdőjelezi egyrészt a törvényi tényállás létének

[4] Csobolyó, 2017, 483.

[5] Tóth, 2015, 63-65.

[6] Lásd pl. Bartkó, 2020; Bérczes, 2017, 45-52.; Hautzinger, 2015; Hautzinger, 2018.

[7] Internetes elérhetősége: <https://bsr.bm.hu>.

[8] Legfőbb Ügyészség LFIIGA/506-7/2018 szám alatt, valamint az LFIIGA/365-2/2020 szám alatt kiadott tájékoztatója.

indokoltságát, illetve azt, hogy ezen tényálláshoz a jogalkotó speciális büntető-eljárási szabályokat társítson. Emellett az egyéb határozással kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában is tapasztalható az ügyek nagyarányú csökkenése az elmúlt időszakban. Az alábbi összesítő táblázat a bevezetőben megjelölt források alapján összegezi ezeket az adatokat:

1. táblázat: Bűncselekményi adatok a határozár tiltott átlépése és a határozár megrongálása bűncselekményekről 2015-2020 között

Év	Határozár tiltott átlépése (Btk. 352/A.§)	Határozár megrongálása (Btk. 352/B.§)
2015	914	22
2016	2843	1543
2017	22	863
2018-2020. március	22 (ebből 2018-ban 16 regisztrált bűncselekmény) ^[9]	205 (ebből 2018-ban 115 regisztrált bűncselekmény) ^[10]

Forrás: LFIIGA/365-2/2020 számú legfőbb ügyészségi tájékoztató

Ezen esetszám azonban nem egyezik meg a konkrét eljárások számával, hiszen a statisztika többvádoltas ügyek esetében is több regisztrált bűncselekménnyel számol. Ahhoz, hogy hiteles képet kapjunk, a konkrét büntetőügyek száma releváns. 2015-ben határozással kapcsolatos bűncselekmény miatt összesen 754 büntetőügyben 780 vádlott volt érintett. Ez a szám 2016-ra érdekes módon csak a vádlottak száma tekintetében emelkedett, az ügyek száma azonban csökkenő tendenciát mutat. A hatóságok 2016-ban 646 büntetőügyben mindösszesen 2134 vádlottal szemben intézkedtek. A regisztrált bűncselekmények száma és a vádlottak száma közötti eltérés jól mutatja a kisebb fokú látenciát ezekben az esetekben. Szintén érdekes, hogy 2017-ben a hatóságok már csak 10 ügyben mindösszesen 20 vádlottal szemben intézkedtek a külön eljárás szabályai alapján.^[11] Hároméves átlagban tehát mindösszesen 1410 büntetőügyet folytattak le a hatóságok a külön eljárás szabályai alapján úgy, hogy a 2016-os évhez képest 2017-ben már elhanyagolhatóan kevés volt azoknak a büntetőeljárásoknak a száma, melyek ezen speciális eljárásjogi rendelkezések mentén kerültek lefolytatásra. Itt jegyezzük meg, hogy a Legfőbb Ügyészség által LFIIGA/365-2/2020 szám alatt megküldött, a 2018-as adatokra vonatkozó tájékoztató a büntetőeljárások és a vádlottak számát a határozár tiltott átlépése bűncselekmény tekintetében tartalmazza összesítve. A megküldött adatok szerinti 11 vádlottat érintő mindösszesen

[9] A LFIIGA/365-2/2020 számú Legfőbb Ügyészségi tájékoztatóból.

[10] A LFIIGA/365-2/2020 számú Legfőbb Ügyészségi tájékoztató alapján.

[11] Az összefoglalással érintett statisztikai adatokat a Legfőbb Ügyészség bocsátotta rendelkezésünkre a fentiekben már több ízben hivatkozott LFIIGA//506-7/2018. szám alatt.

5 büntetőügy szintén nem tekinthető kiemelkedőnek. A határozat megrogálására vonatkozó regisztrált bűncselekményi adatok csökkenéséből pedig szintén következtetni lehet a büntetőeljárások számának csökkenésére is, amihez kapcsolódik még az a tény, hogy ezen ügyek a bírósági szakba nem jutottak el, hiszen valamennyi ügyben a nyomozás során az elkövető kilétének ismeretlen volta miatt az eljárás felfüggesztésre került.

Egyetértve ezért e körben Hautzinger Zoltán álláspontjával, „nem szerencsés eleve olyan tényállásokra eljárási rendelkezéseket alkotni, amelyek gyakorlati hasznosulása terén felmerül a hiábavalóság lehetősége”.^[12]

2. A speciális eljárás egyéb külön eljárásokkal való viszonya

A Legfőbb Ügyészség által közölt statisztikai adatokból az látszik, hogy a határozattal kapcsolatos bűncselekmény miatt lefolytatott büntetőeljárásokban két további külön eljárás gyakorlati alkalmazása jelent meg. Az egyik a bíróság elé állítás, a másik pedig a régi Be. nyelvezetét használva a tárgyalás mellőzésével lefolytatott eljárás (ezt a külön eljárást a Be. büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásra „keresztelte át”). Az adatok azt is igazolják, hogy az ügyek jelentős számában a bíróság elé állítás szabályai kerültek alkalmazásra – vélhetően annak eljárást gyorsító funkciójára tekintettel. A Legfőbb Ügyészség által megküldött, és a fentiekben már hivatkozott összefoglalók alapján az alábbi táblázatban foglaljuk össze a releváns adatokat:

2. táblázat: Az egyéb külön eljárások alkalmazása a határozattal kapcsolatos bűncselekmények miatti büntetőügyekben

Év	Összes ügyszám/vádoltok száma	Bíróság elé állított vádlottak száma	Egyéb külön eljárások alkalmazása (tárgyalás mellőzése)
2015	754/780	766	2
2016	646/2134	2096	4
2017	10/20	5	0
2018	a határozat tiltott átlépése tekintetében 5/11 ^[13]	7	0

Forrás: Legfőbb Ügyészség

A fenti statisztikai adatok jól mutatják, hogy az ügyészségek jellemzően a bíróság elé állítás szabályainak alkalmazását indítványozták a terheltekkel szemben,

[12] Hautzinger, 2018, 157.

[13] Itt utalunk ismételt arra, hogy a megküldött statisztikai adatokban a határozat megrogálása bűncselekménye vonatkozásában hasonló összesítő adatok nem voltak, melynek oka, hogy a regisztrált 115 bűncselekmény mindegyike vonatkozásában az eljárás az elkövető kilétének ismeretlen volta miatt felfüggesztésre került. Ennek okán ezen ügyek a bírósági szakba nem is kerültek.

mely ügyek csaknem 100%-os eredményességgel kerültek befejezésre. Az ügyek számának tendenciózus csökkenése, valamint a két külön eljárásban a bíróság elé állítás feltételrendszerében tapasztalható minimális különbségek ismételt nem támasztják alá a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti külön eljárások szabályozásának indokoltságát. Látható, hogy e szabályok hiányában is lehetősége lenne az időszerűség és hatékonyság követelményét a hatóságoknak érvényesíteni a terheltekkel szemben, a már a hazai büntetőeljárásban régóta meglévő és „jól vizsgázott” bíróság elé állítás rendelkezéseinek alkalmazásával. Önmagában az a körülmény, hogy a jogalkotó beismerő vallomás esetére az 1 hónapos határidőt^[14] a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti büntetőeljárások esetében leszállította 15 napra,^[15] nem jelentheti a külön eljárás fenntartásának indokát, hiszen a határidő tágabb formában történő szabályozása még nem feltétlenül jelenti azt, hogy a hatóságok ne tudnának rövidebb időn belül intézkedni a terheltekkel szemben – beismerő vallomás esetén –, 1 hónapnál rövidebb határidőben bíróság elé állítást foganatosítani.

3. A terheltek állampolgárságára vonatkozó adatok

A büntetőeljárások hatálya alá került terheltek esetében egyértelmű, hogy döntő többségben ezen személyek az Európai Unió kívüli államokhoz tartozó állampolgárságúnak vallották magukat. Az afrikai kontinensről nagyobb számban Algériából, Marokkóból és Szomáliából, Ázsiából pedig Afganisztánból, Irakból, Iránból, Pakisztánból és Szíriából érkeztek azok a bevándorlók, akik utóbb terhelteik lettek az elemzett büntetőeljárásnak. Érdekes, hogy az európai kontinensről Koszovóból, Albániából és Törökországból érkeztek a legnagyobb számban ezek a személyek.^[16] Azaz látható, hogy az anyanyelv használatának joga jelentősen felértékelődik ezekben a büntetőeljárásokban. Minthogy ezek száma az elmúlt időszakban szignifikánsan csökkent, a nemzetközi és hazai kritikák elkerülése érdekében indokolt lenne ezen személyek anyanyelvhasználati jogát az általános, a nemzetközi kötelezettségvállalásainkkal összhangban álló szabályok alapján kezelni. Minthogy az ügyek száma immáron elenyészőnek mondható, az anyanyelv használatával kapcsolatos garanciális szabályok következetes alkalmazása

[14] Itt utalunk arra, hogy Magyarország Kormánya 2020. március 31. napján a kihirdetett veszélyhelyzetre tekintettel elfogadta a 74/2020. (III.31.) sz. Korm. határozatot, mely az általános szabályok szerinti bíróság elé állítási határidőt a veszélyhelyzet fennállásának időszakára 3 hónapra hosszabbította meg.

[15] A jogalkotó – hasonlóan a régi Be.-hez – a Be. 724. § és 725. §-ában tesz különbséget a bíróság elé állítás feltételrendszerében – az időbeli síkot érintően – aszerint, hogy a külön eljárási szabályok alkalmazásának alapját a terheltek tettenérése vagy a beismerő vallomása képezi. Ezen megkülönböztetést azonban határozással kapcsolatos bűncselekmények esetén a jogalkotó nem tartotta fenn, egységesen meghatározva a bíróság elé állítás határidejét 15 napban a Be. 835. §-a szerint. Az egységesítő szemlélet ugyanakkor csak látszólagos, hiszen a 15 nap be nem tartásának esetére a Be. 835. § (2) bekezdése nem rendel vissza a terheltek ügyét az általános szabályok hatálya alá.

[16] Csak megjegyezzük, hogy volt magyar, francia és osztrák terhelte is ezeknek a büntetőeljárásoknak.

zása ezekben a büntetőeljárásokban nem eredményezne olyan többletköltséget az állam oldalán, amelynek oltárán egyáltalán indokolt lehetne ezeknek az alapvető normáknak a feláldozása.^[17]

4. A menekültügyi eljárás és a büntetőeljárás viszonya

A régi Be.-t több kritika is érte azért, mert nem biztosította adott terhelt vonatkozásában a büntetőeljárás szabályok és menekültügyi szabályok összhangját. Ugyanis nem rendelkezett arra az esetre, ha a terhelt menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő a magyar hatóságoknál. Ezt a Be. 832. § (1) bekezdése hivatott feloldani, amely erre az esetre lehetővé teszi a büntetőeljárás felfüggesztését, azonban kizárólag az eljárás bírósági szakaszában. Ez az „öszvér-rendelkezés” azonban szintén nem tekinthető helyes jogalkotói reakciónak. Egy külön eljárási szabály megalkotásának indoka általában az általánostól eltérő szabályok alkalmazására vonatkozó jogpolitikai cél megvalósítása. Ezzel szemben a fenti szabály – amennyiben az egész külön eljárás létjogosultságát kérdőjelezzük meg – teljesen indokolatlan speciális szabályként, hiszen a menedékjogi kérelem, mint olyan körülmény, amely elbírálásának eredménye a büntetőeljárásban hozandó ügydöntő határozat tartalmára befolyással lehet, az általános szabályok szerint is okát adhatná a büntetőeljárás felfüggesztésének, ráadásul úgy, hogy az általános szabályok alapján arra már a nyomozás során is lehetőség lenne.^[18] Azaz ismételt hiábavaló egy speciális norma megalkotása, amennyiben adott ügyben adott eljárási lehetőség az általános szabályok alapján is a hatóságok rendelkezésére áll.

5. A kényszerintézkedésekre vonatkozó speciális szabályok

Ezen szempont értékelése előtt le kell szögezni, hogy a jogalkotó az általánostól eltérő kényszerintézkedést a határozattal kapcsolatos bűncselekményt elkövető terheltekkel szemben nem alkotott. A régi Be. 542/H. §,^[19] valamint a Be. 830. §-a^[20] alapvetően az egyes nevesített kényszerintézkedések végrehajtási kérdéseit rendezi. Végrehajtási kérdések ugyanakkor nem a büntetőeljárás jogi területé-

[17] A szakirodalomból a teljesség igénye nélkül ezzel kapcsolatosan lásd: Bartkó, 2017, 24-28.; Balázs et al, 2017, 106-107.; Cape, 2010, 8.

[18] Erre lehetőség adódik a Be. 394. § (3) bekezdés c) pontja alapján már a nyomozás során is, és a Be. 488. § (1) bekezdés d) pontja alapján a bíróság előtti eljárásban.

[19] Az idézett jogszabályhely szerint tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben, a kiskorúak érdekeinek figyelembevételével mellett elsősorban házi őrizetet rendelt a régi Be. alkalmazni, melynek végrehajtását a 2007. évi II. törvény hatálya alá tartozó személyek esetében az ő elhelyezésükre, ellátásukra és fogvatartásukra szolgáló létesítményben kellett végrehajtani. Előzetes letartóztatás végrehajtási helyként elsődlegesen a rendőrségi fogdát, illetve a fentiekben már említett létesítményt jelölte ki a korábbi eljárási törvény.

[20] A Be. nevesített rendelkezése pedig – a végrehajtás helyére vonatkozó régi Be. által alkalmazott gyakorlatot követve – az őrizet, a letartóztatás, valamint a bűntügyi felügyelet végrehajtásának helyére vonatkozóan tartalmaz elsősorban előírásokat.

hoz, hanem egyéb, alapvetően végrehajtási tárgyú törvényekhez – mint például a Bv. tv. – tartoznak. A végrehajtási kérdések szabályozására – még ha azok az általánostól eltérő szabályokat is fogalmazznak meg – nem a Be. normarendszerét kell felhasználni, hanem egyéb ágazati jogszabályokat. Eltérő rendelkezések szabályozása a Be.-ben akkor lenne indokolt, ha a határozással kapcsolatos bűncselekmények terheltjeivel szemben adott külön eljárásban a jogalkotó vagy az általánostól eltérő intézkedési formákat szabályozna, vagy pedig meghatározott kényszerintézkedések alkalmazását kizárná, illetve csak az általa kijelölt intézkedések elrendelését tenné lehetővé. Erről azonban a Be. fent nevesített szabályai esetében nincsen szó, így ismételten csak arra a következtetésre juthatunk, hogy ezen szabályokra egy teljes külön eljárást nem indokolt fenntartani.

III. KÜLÖN ELJÁRÁS VERSUS ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

A statisztikai adatok alapján jól látható, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti eljárások száma 2016-hoz képest – köszönhetően a migrációs útvonalak átrendeződésének is – 2017-ben drasztikusan lecsökkent, és a számok nem növekedtek az ezt követő időszakban sem. Ez leképeződik a büntetőeljárások szintjén is, hiszen a speciális, külön eljárási szabályok alkalmazása rendkívül marginális a gyakorlatban.^[21] Emellett az is látható, hogy a jogalkotó által a külön eljárási szabályok tárgyi hatálya alá rendelt bűncselekmények közül a határozással kapcsolatos építési munka akadályozása tulajdonképpen gyakorlat nélküli tényállás. Ezen tények ismeretében nem csak önmagában a külön eljárás szabályainak rendszertani helye és szerepe kérdőjeleződik meg, de akár a dekriminalizálás indokoltsága is felmerülhet. Olyan büntetőeljárási szabályok fenntartása, amelyek külön eljárási indokoltságát a gyakorlati tapasztalatok nem igazolják, illetve amelyek bűncselekmények esetében az általános eljárási szabályok is kellő perjogi kereteket tudnak biztosítani, a jövőben már nem támogatható.

Erre kiváló például szolgálhat a régi Be. által még szabályozott ún. kiemelt jelentőségű ügyekre vonatkozó szabályoknak a köre. Ezzel kapcsolatosan érdekes módon a Be. jogalkotói indokolása a következő megállapításokat teszi: „a kiemelt jelentőségű ügyek külön eljárása mára nagyrészt kiüresedett, a szabályozás eredeti célja az új büntetőeljárási kódex általános jogalkotási célkitűzéseivel átfedést mutat, ezért a törvény e külön eljárás fenntartását nem tartja indokoltnak, egyes

[21] Itt érdemes kitérni a legalitás elvének gyakorlati érvényesülésére a határozással kapcsolatos bűncselekmények esetében. Árulkodó a bűncselekményekre és a büntetőeljárásokra vonatkozó statisztikai adatokkal szemben, hogy a rendőrség internetes felületén elérhető az a statisztikai rendszer is, amely az irreguláris bevándorlással kapcsolatos adatokat tartalmazza évekre csoportosítva, illetve heti bontásban. A statisztika a feltartóztatott és az ideiglenes biztonsági határkerítésen visszakísért személyekre vonatkozó adatokat is tartalmazza, mely személyek száma viszonylag nagy a megindított büntetőeljárásokhoz képest.

rendelkezéseit az általános szabályok között helyezi el”.^[22] A régi Be. ezen külön eljárás tárgyi hatálya alá rendkívül sok, közöttük a kriminálstatisztikában is gyakran előforduló bűncselekményt (például emberölés, hivatali bűncselekmények, korrupciós bűncselekmények, stb.) helyezett el. Tudható, hogy az ezen bűncselekmények miatti büntetőeljárások száma jóval meghaladta az elmúlt években a határozással kapcsolatos bűncselekmény miatti büntetőeljárásokat. Ehhez képest a jogalkotó a módosítást mégis a külön eljárás „kiüresedett” voltával, valamint azzal indokolta, hogy az általános szabályok közé beépített rendelkezések biztosítják változatlanul ezen bűncselekmények esetében a büntetőeljárással szemben támasztott jogalkotói célok megvalósulását.

A határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti külön eljárás tekintetében ugyanezen indokok alapján lehetne a speciális szabályokat hatályon kívül helyezni a Be.-ben, és részben az általános szabályok mentén, részben pedig egyéb jogszabályok keretei között elhelyezni a jogalkotó által szükségesnek vélt rendelkezéseket. Az általános eljárásjogi keretek tehát abban az esetben is biztosítanák a büntetőeljárás hatékony és gyors lefolytatását ezen bűncselekmények miatt, ha azokkal kapcsolatosan külön eljárási szabályok nem kerülnének említésre a büntetőeljárás törvényben. Állításunkat – figyelembe véve egyrészt a statisztikai adatokat, másrészt pedig az elemzésünk szempontjából relevánsnak tartott, és az előző szerkezeti egységben kiemelt szempontokat is – az alábbi megállapításokkal lehet alátámasztani.

Az első, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti külön eljárások rendszerét indokolt lenne megszüntetni a Be.-ben.^[23] Ezzel tehát egyrészt csökkenne a külön eljárások száma is a törvényben, illetve az egyéb rendelkezésre álló általános részi szabály alkalmazása révén a hatóságoknak lehetőségük lenne az eljárási törvény által meghatározott időszerűség és hatékonyság követelményét az ezen bűncselekmények miatt folytatott büntetőeljárásokban érvényre juttatni.

A külön eljárási szabályok rendszerszintű megszüntetésével a jogalkotónak e bűncselekmények kapcsán nem kellene külön, akár a személyi vagy a tárgyi összefüggés elvei mentén az ügyek egyesítését eredményező speciális szabályban sem gondolkodni, tekintettel arra, hogy akár az elkövetők, akár a bűncselekmények vonatkozásában a jövőben esetlegesen bekövetkező halmozódást az egyesítésre és az elkülönítésre vonatkozó alapvető szabályok mentén kezelni lehetne. Az eljárás tárgyára vagy a büntetőeljárásban részt vevő személyekre tekintettel megalkotott általános szabály^[24] kellő rugalmasságot biztosít a hatóságok számára olyan esetekben is, ahol egy határozással kapcsolatos bűncselekmény mellett más

[22] A 2017. évi XC. tv. Általános Indokolása, IV. pont.

[23] Eltérfő állásponttal is találkozhatunk a szakirodalomban. Ezzel kapcsolatosan lásd: Bérczes, 2017, 52.

[24] A Be. 146. § (1) bekezdése általános értelemben fogalmazza meg, hogy a bíróság a vádemelés után, míg az ügyészség és a nyomozó hatóság a nyomozás során az eljárás azonos szakában folyamatban lévő ügyeket, akár a tárgyi, akár a személyi kapcsolatra figyelemmel egyesítheti, amennyiben az a fenti indokok mentén célszerűnek mutatkozik.

bűncselekmény is megállapítható lenne ugyanazon elkövető vonatkozásában. Illetve akkor is, ha a több személy részvétele mellett elkövetett cselekmények közötti szoros tér- illetve időbeli kapcsolat adná az egyesítés indokát. Megjegyezzük, hogy jelenleg a törvény – éppen a külön eljárási jelleg okán – a 79. § (1) bekezdésében tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben az annak területén elkövetett határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti büntetőeljárásokra soron kívüliséget rendel alkalmazni. A javasolt módosítás – nevezetesen a külön eljárás rendszerszintű megszüntetése – önmagában még nem eredményezné azt, hogy a soron kívüliségre vonatkozó jogalkotói célt fel kellene számolni. A törvény II. Fejezetében szabályozott értelmező rendelkezések között el lehetne helyezni a határozással kapcsolatos bűncselekmény fogalmát,^[25] és ezzel egyidejűleg a jelenlegi 79. § (1) bekezdés d) pontját csak akként módosítani, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti büntetőeljárásokat tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet esetén soron kívül kell lefolytatni.^[26]

A határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti büntetőeljárások jellemzően az elkövetés helyéhez igazodó bíróságokhoz tartoztak,^[27] tekintettel arra, hogy a nevezett kriminalitások a telepített határozárhoz kapcsolódnak, és az esetek döntő többségében bíróság elé állítás keretei között, tulajdonképpen az elkövetés helyéhez igazodóan kizárólagos illetékességgel felruházott bíróságok előtt kerültek lefolytatásra. Ebből adódóan a Be. jelenleg szabályozott 828. § (1)–(4) bekezdéseinek külön nincs eljárásjogi relevanciája, és a gyakorlati tapasztalatok mentén sem indokolhatók. A bíróságok illetékességére vonatkozó általános szabályok – figyelemmel az egyre alacsonyabb ügyszámra is – alkalmazhatók az érintett bűncselekmények esetében is. Mind az általános illetékességi ok, mind pedig a terhelt tényleges tartózkodási helye, mint kiegészítő illetékességi ok kellően elegendő és pontosan szabályozott ahhoz, hogy megfelelő eljárásjogi hátteret adjon a processzuális jogképesség meghatározásának.

Szintén rögzíthető a statisztikai adatok alapján, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatt lefolytatott büntetőeljárások terheltjei csaknem 100%-ban nem magyar állampolgárok voltak, az eljárás nyelvét, a magyar nyelvet nem értették, nem beszélték. Ezáltal a Be. 829. §-a által hangsúlyozott kötelező védelem súlytalan, hiszen ez az előírás már a Be. 44. § d) pontjából is következik. Ezen rendelkezés ugyanis elvi éllel rögzíti, hogy „a büntetőeljárásban védő részvétele

[25] Ennek pontos tartalma függ attól is, hogy esetlegesen a jogalkotó az anyagi jogi kérdések tekintetében a szakirodalomban felvetett problémákat kívánja-e kezelni, vagy sem. Lásd e körben: Bartkó, 2020, 26-46.

[26] Itt jegyezzük meg, hogy ezen rendelkezés külön szabályozási indokát sem támasztják alá az értékelt statisztikai adatok, hiszen azokból látható, hogy többségükben bíróság elé állítással kerülnek lefolytatásra, ami egyébként is egy – a bűncselekmény elkövetési idejéhez képest is – rapid jellegű eljárás, így külön ehhez még soron kívüliséget társítani nem érdemes.

[27] A Legfőbb Ügyészségtől kapott, fentiekben már hivatkozott tájékoztatás szerint a büntetőeljárások jellemzően a határozár létesítési helyéhez, azaz a dél-alföldi régióhoz kapcsolódtak. Mindösszesen 13 eset volt, amikor egyéb bíróságok jártak el határozással kapcsolatos bűncselekmény miatt.

kötelező, ha a terhelt a magyar nyelvet nem ismeri.” Így ez a rendelkezés sem indokolja a külön eljárási szabályok rendszerszintű fenntartását. Utalunk azonban arra, hogy „mivel az esetek jelentős számában ezekben az ügyekben az elkövetést viszonylag rövid időn belül követi a bíróság előtti eljárás és a büntetőjogi felelősségre vonás, indokolt lenne a védelem hatékonysága mentén a védő esetében ne csak a kötelező részvételt, hanem a kötelező jelenlétet is megkívánni.”^[28] Az említett érv azonban nem kifejezetten a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti büntetőeljárásokra, hanem általában azokra az eljárási típusokra igaz lehet, ahol az eljárás rendkívül rapid, így szükséges lehet a garanciák beépítése. A védelem hatékonyságával összefüggésben így akár a Be. bíróság elé állítást szabályozó külön eljárását önmagában is indokolt lenne kiegészíteni. Ebben az esetben pedig ezek a garanciák akkor is érvényesülhetnének, ha határozással kapcsolatos bűncselekmény miatt állítják elő a terheltet a hatóságok. A védelem hatékonyságához kapcsolódóan egészíthetné ki a fenti módosítást a Be. 726. § (6) bekezdésében foglalt iratismereti jogra vonatkozó szabályrendszer-módosítása is, mellyel lehetőséget lehetne adni a védelemnek arra, hogy a bírósági tárgyalást megelőzően legalább 5 nappal már betekinthessen az ügy irataiba, és teljesebb képet kapva az ügyről, hatékonyan tudja a terhelt érdekeit képviselni.

„Mínthogy a Be. az elemzett külön eljárás szabályai között – értelemszerűen – általánostól eltérő kényszerintézkedéseket nem szabályoz, azokkal kapcsolatosan csak speciális, alapvetően végrehajtási kérdéseket helyezett el a jogalkotó, ezek eljárási kódexben történő szabályozása sem indokolt. A végrehajtás helyére vagy az elkülönítés rendjére vonatkozó speciális szabályok álláspontunk szerint nem az eljárási jog, hanem a végrehajtási jog terrénumához kapcsolódnak. Ezért azok eljárási törvényben történő szabályozásának nincs indoka, azokat a büntetés-végrehajtást szabályozó jogi normák között kellene elhelyezni.”^[29] A rendelkezések ereje egyrészt ezzel nem csökkenne, másrészt megfelelő szabályozási környezetbe kerülhetnének át.^[30]

A határozással kapcsolatos bűncselekmények kérdésköre a szakirodalomban számos helyen a menekültügyi kérdésekkel is összekapcsolódik. Ezzel szemben a jelenlegi speciális szabályok még az általánoshoz képest is jelentősen leszűkítik a két eljárás közötti összhang hatékony érvényesülését. Az eljárás felfüggesztésének lehetőségét szabályozó speciális norma jelenlegi szabályozási formájában nem alkalmas a büntetőeljárás hatékonyságát segíteni. A menedékjog iránti kérelem tárgyában való döntés a büntetőügyben hozandó ügydöntő határozat anyagi

[28] Bartkó, 2020, 117-118.

[29] Bartkó, 2020, 118-119.

[30] A 2013. évi CCXL. tv. (Bv. tv.) már jelenleg is tartalmaz tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre vonatkozó speciális szabályt a 2015. szeptember 15. napjával beiktatott XXVIII/A. Fejezetében. Jelenleg az a jogtechnikai megoldás, mellyel a jogalkotó egy új fejezetet nyitott egy egyszerű rendelkezésnek, kevésbé érthető. Ugyanakkor a Be. által cizelláltan tartalmazott szabályok átemelésével valós tartalommal lehetne megtölteni az említett fejezetet azzal, hogy immáron a fejezet címéből a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre történő utalást mellőzni lenne szükséges.

jogi kereteit képes befolyásolni, így olyan előzetes kérdésként is felfogható, amely miatt indokolt lehet a büntetőeljárás felfüggesztését nemcsak a bírósági szakra, hanem a teljes büntetőeljárásra koncentrálni – hiszen akár egy kényszerintézkedés is érinthet a fenti tárgyban hozott döntés –, másrészt pedig a felfüggesztés lehetőségét nemcsak a bíróságok számára biztosítani. Ez pedig az eljárás felfüggesztését szabályozó általános eljárási normák alkalmazása révén hatékonyabban tud érvényesülni a gyakorlatban.

IV. KÜLÖN ELJÁRÁS VERSUS EGYÉB KÜLÖN ELJÁRÁSOK

A jogalkotó a határozással kapcsolatos bűncselekményekre vonatkozó külön eljárási szabályok megalkotása során azt a megoldást követte, hogy az egyéb, a Be. által ismert és szabályozott külön eljárások tekintetében is a speciálshoz képest is eltérő szabályokat helyezett el ebben az eljárási modellben. Minthogy alapállításunk, mely szerint a külön eljárás teljes rendszerének fenntartása indokolatlan, és a fentiekben ezen állításunkat az általános szabályok vonatkozásában érveltük, fontos külön azzal is foglalkozni, hogy indokolt-e az egyébként is már speciális külön eljárások tekintetében további eltérő szabályokat megállapítani akkor, ha az eljárás tárgya határozással kapcsolatos bűncselekmény. Megállapításainkat ezzel összefüggésben az alábbiakban foglaljuk össze, az egyes, jogalkotó által is külön kiemelt egyéb külön eljárások viszonylatában.

A rendelkezésre álló statisztikai adatokból az látható, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmény elkövetése miatt regisztrált elkövetőknek még a 20%-át sem érték el a fiatalok. Szám szerint 2015-ben 119, 2016-ban 455, 2017-ben pedig 11 fiatalok elkövetőt regisztráltak a hatóságok. Ez a szám 2018-ban sem emelkedett, hiszen a határozás tiltott átlépése bűncselekménye miatt indult büntetőeljárásokban mindösszesen 2 fiatalok elkövető volt érintett.^[31] A törvény a fiatalok elleni büntetőeljárás szabályrendszerétől elsőként ott tér el, hogy nem teszi kötelezővé a tanácsalkítást a bíróság számára a Be. 680. § (1) bekezdése által meghatározott esetben,^[32] amennyiben az eljárás tárgya kizárólag határozással kapcsolatos bűncselekmény, de a tanács elé utalás lehetőségét továbbra is lehetőségként szabályozza. Lényeges ezzel kapcsolatosan hangsúlyozni, hogy olyan speciális rendelkezésnek, melynek figyelemmel a gyakorlatra, illetve az egyéb jogi rendelkezésekre, nincs értelme, nincs helye a büntetőeljárás szabályozó kódexben. Ha figyelembe vesszük egyrészt azt a tényt, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények elkövetése az elmúlt időszakban drasztikusan lecsökkent, másrészt pedig, hogy a fenti rendelkezésnek tulajdonképpen a fegyveres, felfegyverkezve,

[31] Lásd e körben a Legfőbb Ügyészség a korábbiakban már hivatkozott, 2020-ban kiadott tájékoztatóját.

[32] A hivatkozott rendelkezés alapján, ha a fiatalok ellen 8 évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás, tanács alakítása az elsőfokú eljárásban kötelező, azaz az eljáró bíróság egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll.

illetve a tömegzavargás résztvevőjeként, vagy a halálos eredménnyel járó határozat tiltott átlépése, illetve határozat megrongálása büntetési vonatkozásában lehet relevanciája, könnyen belátható az eltérő szabályozás indokoltságának hiánya. Azzal pedig, hogy a jogalkotó meghagyja a Be. 834. § (1) bekezdés II. mondatában a lehetőséget általános jelleggel a tanácsalakításra, a kivételt teremtő norma súlytalanná válik. Az a további speciális előírás, hogy a hazánkban lakcímmel nem rendelkező nem magyar állampolgár esetében nem indokolt környezettanulmány elkészítése, a büntetőeljárásal szemben támasztott hatékonysági és időszerűségi követelményekkel ugyan összhangban áll, azonban a terheltek között ezen a téren az elkövetett bűncselekmény jellegére figyelemmel különbséget tenni indokolatlan.

Az egyéb, eljárást gyorsító külön eljárások közül a jogalkotó a bíróság elé állítást, valamint a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárást szabályozza eltérően a vizsgált fejezetben. „Önmagában az a körülmény, hogy határozattal kapcsolatos bűncselekmény miatti büntetőeljárással összefüggésben a jogalkotó a bíróság elé állítás határidejét egységesítve 15 napban határozta meg, még önmagában nem indoka a szerkezeti egységben elemzett külön eljárás fenntartásának. Emellett pedig az iratok visszaküldésére vonatkozó szabályok tekintetében sem következetes a jogalkotó, hiszen semmilyen jogkövetkezmenyt nem fűz a 15 napos határidő be nem tartásához ezen bűncselekmények esetében. Ekként álláspontunk szerint a bíróság elé állítás alapvető szabályai minden további speciális rendelkezéstől függetlenül is alkalmasak lennének arra, hogy a hatóságok munkáját határozattal kapcsolatos bűncselekmények esetében segítsék.”^[33] Ami pedig a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárást illeti, gyakorlatilag ez a külön eljárás alig került alkalmazásra az elmúlt időszakban határozattal kapcsolatos bűncselekmény miatt. A rendelkezésünkre álló statisztikai adatokból a 2015–2017 közötti időszakra kimunkálható regisztrált összesen hat eset nem indokolja, hogy a büntetővégzés meghozatalára irányuló, már egyébként is speciális szabályokat a jogalkotó további különös normák beiktatásával módosítsa.

V. ZÁRSZÓ

Tanulmányunkban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a határozattal kapcsolatos bűncselekmények miatt induló büntetőeljárásokra indokolt-e a jövőben fenntartani a jelenlegi külön eljárási szabályozási modellt. Statisztikai adatokon alapuló elemzésünk azt mutatja, hogy nincs indoka ezen speciális eljárási keretek eljárási törvényben történő szabályozására. A rendszerszintű megszüntetés a személyi és a tárgyi összefüggés elveinek gyakorlati alkalmazhatóságát eredményesebben segítené, és egyszerűsödne a bíróságok illetékességét meghatározó szabályrendszer is. Emellett az anyanyelv használatához való garanciális jog kapcsán sem lennének kritikai észrevételek megfogalmazhatók. Lehetőség nyílna

[33] Bartkó, 2020, 120-121.

a menekültügyi eljárás és a büntetőeljárás kapcsolatának átfogóbb értelmezésére. Fontos kiemelni, hogy a speciális rendelkezések megszüntetése önmagában a hatóságokat sem zárná el attól, hogy az ilyen bűncselekmény elkövetőjével szemben az egyéb, az eljárás hatékony és gyors befejezését garantáló külön eljárásokat alkalmazzzák. Bízunk benne, hogy rövid- illetve középtávon a jogalkotó meghallja a jogtudomány oldaláról érkező javító, jobbító szándékú kritikai észrevételeket, javaslatokat, melyek hozzájárulhatnak a jövőben egy hatékonyabb, az uniós és a belső joggal is koherenciát teremtő, időtálló szabályozási környezet kialakításához.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balázs Réka – Gyurkó Szilvia – Németh Barbara (2017): Büntetőeljárás alá vont fiatalkorúak eljárási jogainak érvényesülése az Európai Unióban. In: *Ügyészek Lapja*. 3-4. szám. Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest.
- Bartkó Róbert (2017): Az anyanyelv használatához való jog eróziója az illegális migráció elleni küzdelemben. In: *Eljárásjogi Szemle*. 4. sz. HVG-ORAC, Budapest.
- Bartkó Róbert (2020): *Az irreguláris migráció elleni küzdelem eszközei a hazai büntetőjogban*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Bérczes Viktor (2017): A határozással kapcsolatos bűncselekményekre vonatkozó eljárási szabályokról – de lege ferenda. In: *Eljárásjogi Szemle*. 2. sz. HVG-ORAC, Budapest.
- Cape, Ed (2010): *Effective criminal defence in Europe. Executive Summary and Recommendations*. Intersentia, Antwerp–Oxford–Portland.
- Csobolyó Eszter (2017): A határőrizeti célú ideiglenes határozás, mint kritikus infrastruktúra. In: *Hadtudományi Szemle*. X. évf. 3. szám. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest.
- Hautzinger Zoltán (2015): Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *Migráció és rendészet*. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest.
- Hautzinger Zoltán (2018): *A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése*. AndAnn Kft, Pécs.
- Molnár Erzsébet (2019): Dogmatikai határozás. Dogmatikai és kriminálpolitikai elemzés a határozással kapcsolatos bűncselekményekről. In: *Állam- és Jogtudomány*. LX. évf. 4. szám. MTA TK Jogtudományi Intézet, Budapest.
- Póczik Szilveszter (2018): A határozással kapcsolatos bűncselekmények elkövetőinek szociológiai vizsgálata a Csongrád megyei büntetőeljárások alapján. In: *Kriminológiai Tanulmányok*. 55. sz. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest.
- Tóth Judit (2015): „... a hazájukat elhagyni kényszerülők emberi jogainak és alapvető szabadságainak védelmére”. In: *Fundamentum*. 19. évf. 4. sz. INDOK Kiadó, Budapest.

Nem!

Nem!

Soha!

TERÜLETVÉDŐ LIGA